

Амцабз

№3, 2024 ш.

Ичун 1

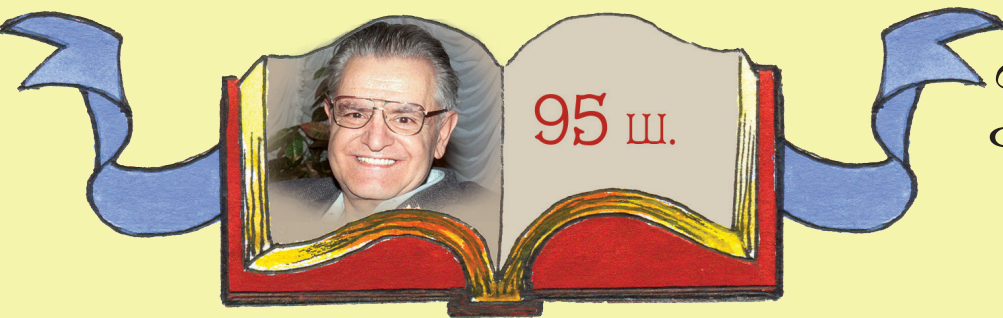
Ажэычкэа рыхьчара
амш!

Теннади
Аламиа

ХАРА ИЦАТӨУП

Ажэван утроуп,
Шыыноуп – амза,
Аецэ-тыцындракэа кэшаатэуп,
Уи азыхэан хара ицатэуп.
Хара уцарцаз –
Ацэа уалцроуп,
Ацэа уалцыр –
Уцэарта уалцроуп,
Уцэарта уалцыр,
– Афны удэылцроуп,
Афны удэылцыр,
Ашта утыцроуп,
Ашта утыцыр –
Ашьха ухыцроуп...
Ашьха уанхыцлак – ишахьейт,
Амза-шыынка фэжь зытхьейт,
Аецэ-тыцындрагы рыкэшаахьейт.

Фазиль

Секандер

ЧИК АҢЫ ДАҚАТАЕНТ

(Ажәабжь «Аңстәқәа ақалақь ағы» аҕнытә)

Бабаду ақытантә ажәи ахәыси ааицеит. Абри ажә аиахәшьаду лыхьзала ашәкәы ианын, арахь изтәытцәкьаз Бабаду шиакәызгы. Аха уи аиахәшьаду лыхьзала ианым-зи, ақыта аиҳабыра иазырызбеит ажә зыхьзала иану илытатәуп хәа. Абас бабаду ажәи ахәыси аацатәыс иоуит.

Чик азныказ ажәи ахәыси дхьапшынгы дрыхәамцшит. Ицсы изалымхуа иалахеит бабаду иеы. Бабаду ыыла дааит, ажә ашаха ахатцаны икын, ахәыс ажә иашьтан. Бабаду ажәи ахәыси амағза иөнеицалеит, нас аеы аанда иадҕахәаланы, иҕамчы ыркәаталеиуа, аҕьармыкьахь дцеит.

Чик аеы днадгылт. Уи ыызын. Аңхзи акәадыр злахькьаз асахтани рыффы хааза иахылцуан. Аеы ахы аархәны Чик ихәапшуа ағәра аҕакон. Чик аеы даназааигәаха, игәы хытхытуа иалагеит, абастцәкьа игәы хытхытуан амшын даназааигәахоз. Чик даараза иҕеишьеит ускани уажәи дзымехазкуаз ацәаныррақәа ахьеицшыз, избанзар аеы амшын угәаларшәартә еицш акгы иалакамызт. Икалап, уи зыхькьоз аеы иахылцуаз аффы амшын аффы ахьугәаланаршәоз акәзар.

Чик ағәра ашьшьыхәа амасар иахыхны, аеы амөаду ахь игеит. Аеы тынч ишьталаны ицон. Чик аеы ааникылеит, ағәра акәадыр иакәиршәит, нас ишьапы шытыхны, аеышькыл икылигарц иеазикит. Ишьапы ашьтыхра оумашәа иуадафын, аха Чик ииулакгы аеышькыл аҕынза дназеит, аха акәадыр дантәаларц азы аөбатәи ишьапы адгьыл иакәыстхоит хәа даналага, аеы ахы аанархәын, аеышькыл икылигаз ишьапы иацхарц еҕаагымхеит. Чик дазыласны ишьапы анацәига, аеы ахы риашаны иаагылт.

Чик еиҕах изшьапык аеышькыл икылхны, еҕы ишьапала адгьыл иеаҕәытханы дақәтәарц иеазикит, аха аеы өацхәа ахы аархәны ицхарц иалагеит. Чик өацхәа дласны ишьапы лбааигеит. Чик игәы ашьтыбжь иаҳауа аҕынза днеит. Еилкаашьяк изаҕо-мызт: аеы ицхатцәкьарц аҕахызу, мамзаргы ицхәуашәа ахы инарбозу? Чик избеит аеы маанала даиааирц. Иара дахьгыламыз аганахьала аеы ахы аанархәыртә еицш ағәра аҕәирххеит. Нас еиҕа изшьапык аеышькыл икылеикит, еиҕа еҕы ишьапы адгьыл иакәытханы дөежәларц далагеит, аха икалаз зегы еилызкааз аеы, өацхәа иара иахь ахы аанархәын, ицхарц еҕаагымхеит.

Чик еиҕах ишьапы лбааигеит. Убри аҕынза дуалуашон, аңхзы илцит. Амөасцәеи зыөны амардуанқәа ирәатәази рылапш дытцашәахьан.

Ақытаҕы ибахьан аеы ишақәтәоз, убыскангы уажәеицштцәкьа, уи ахы аанархәуан, иакәтәоз ршьапқәа ирыцхарц, аха дара аеыжәлара иахьзон, ршьапқәа рҕынза изымназоз аеҕы изҕыиз иакәытцны, аеыуаө иағәра иазызырөуа тынч амөа иқәлон.

Чикгы избеит игәаҕырц. Еҕа ҕанатцаргы, дхәыцуан иара, устцәкьа уи иазымариахарым ссандал еимаақәа рыцхара. Өацхәа ишьапы шытыхны аеышькыл икылеикит, нас

аеы ахы ахьяанархәуаз усс имкзакәа, егы ишьапала ишилшоз дөеихеит. Уи гәышпыла акәадырырта данхәлеит, усшәагы игы инаҗеит, акраамта дхәазаны акәадыр ахь ахалара даҗызшәа, аеы ицхарц аҗахызтгы, ицхартә еицш аамта амазшәа. Аха ишьапы иа-мыцхәит, иаргы дахъзеит аҗбатәи ишьапы акәадыр иахганы антәалара, нас – аеышькыл акылгара.

Чик иигаз аиааира оумашәа даргәыргъеит. Ақытаҗы аеы кәадырны дақәтәахьан, җыкәбаллагы дныкәахьан. Аха усқан, хымҗада, азәы дышьтыхны дақәиртәон, аеы ахы дацәихьчон. Уажәы иара ихала дақәтәеит, аегы имыцхәит. Чик шыта аеы дахәацшуан, кәышк ауп, ицхарц аҗы иҗазамызт, аха дшәыргәындоу дшәыргәындаму еилнакаарц азы дыпнашәар аҗахын хәа. Знык данақәтәа, аҗәра иаххәыцуа аҗынанахеит.

Чик аеы аныкәашәа мырцкакыкәа аквартал антәамтанза даннеи, аҗәра аҗаирххеит, иаргы иххәыцны иаанҗасит. Нас ганкахы аҗәра данаха, аеы иххәыцны игъежыт. Чик ишьапкәа пшьаала аеы амгәацәа иадикшәлеит, иаргы дәықәлеит. Чик икәарны идәықәларц иҗаххеит, аха аеы дзеилкаауамызт, мамзаргы дзеилымкаауазшәа канатон. Чик уажәы-уажә ишьапкәа аеы амгәацәа иадикшалон (ишамыхәоз идыруан),

аха иара аныкәашәала ишцац ицон, абас ианахәозшәа: «Мшәан, сызхуркьозеи, иара усгы схала сцоит».

Чик ишьапкәа акырынтә иадикшалеит, аха иара аныкәашәа иацнамцеит. Убаскан еиха ирымчны ишьапкәа адикшалеит, иарггы ииҥахыз адырызшәа: «Ах, уара скәарырц уҥахуп акәу?! Нас убыс умхәоз», – иаахыпчыцит.

Чик ибеит ихы наҥа-ааҥо аҥысра ишалалагаз, игәышҥы штҥысуаз, уимоу, инырит имгәаҥы иваныза штҥысуаз. Аиаша ххәозар, аҥы уанартҥысуа ускак иугәаҥхартә икам, аха Чик еиликаауан аганахьтә игылан ихәаҥшуаз изы ари шланарҥшыра каиматҥыз.

Аҥы дшартҥысуазҥы, ибон агәылацәа хәыцкәа ргәашәкәа ирылагыланы ишихәаҥшуаз. Ималаныкәа амаакәа кны, ихаҥа дызҥанхоз ашҥа дҥыҥит Оник, уи ишьҥарххны – Ника, Саика, Лиосик.

– Чик, аҥы узҥада? Чик, знык хәкәыртәа! – данривсуаз агәылацәа хәыцкәа ҥырҥуан.

– Чик, сақәыртәа! – иқәҥылҥит Саика, дахьгылазҥы днышьҥыҥа-ҥышьҥыҥеит, лара илымариашан данааи.

Оник ахышәҥхәа ималаныкәа днақәтәан, аквартал антәамҥанза Чик днаскьеигеит.

– Чик, уаха иузмырццакзои? – дҥааит Оник.

– Ишҥасызмырццакуеи, – ихәеит Чик. Иара ихаҥаҥы игәы ҥнацәахьан икәарны иахьныкәоз, шыҥа ирҥыргы цәҥа имбо дыкан.

Амҥа антәамҥаҥы иаартәины ишьапкәа адикшалеит, аха ишцац икәарны ицон. Чик амҥа дымҥахыҥын, аанда иахагылаз амжәа ката амахә хитцәеит. Напыла ибҥы-рҥссаны аҥын икьеит. Амахә ахцәара даналагозҥы Чик инырхьан дзықәтәаз аҥы шқәарқәашьеиуаз, алымхацәкәа кьацә-кьацәза ишыкәаз. Уи инырит аҥы аказшьа шаҥсахыз, даҥакала ишыкалаз. Уи инырит шыҥа икылкааны иҥын ишахәаҥшуаз.

Уи рацәак имырымчыкәа чынла дасит, иарггы кәарны идәықәлеит. Еиҥах ирҥыны чынла дыкшеит, цкьа асхаҥы имазеит, иаразнак ибеит аҥыбҥаҥы аҥысра дшақәыҥыҥыз, мыч дуззак дышьҥааны ишдәықәлаз. Аҥы шыҥхысаан иҥит. Иааигәазаны ивыкькьо иалагеит ашкол ашҥа, ашкол бахча иҥаланы иҥычуаз скуеит хәа ачықкәа зыҥерылатцәахны итәаз ашкол аҥаҥшьаҥ, аҥахмада Габуниа, ивыкькьеит зыҥыны агәашәкәа ирылагылаз игәылацәа хәыцкәа; аҥы даҥамхакәа, дивагыланы маланыкәала дцон Оник. Чик иҥахымызт Оник дивагыланы дахьцоз, избанзар, дшәон зҥәы шны иказ аҥы ашьапы даҥашәар хәа. Насҥы, Чик иҥахын иҥыны ицоз аҥы аҥкыс Оник даҥахарц, арахь, цас иуазшәа, шыҥахька даанхомызт.

Аквартал данахыс, Чик ииулакҥы аҥы аҥәра аҥархханы иааникылт, нас – шыҥахька иқәиргьежьааит. Иквартал дахысны ацара изыгәаҥуамызт.

Уи ҥаҥхьа ирҥит аҥы, ҥаҥхьа еиҥаинырит дкаууа акы дшагоз, игәы хаарак ҥалон, иҥыҥсаа-ҥыҥсаауа цьара изаакәкәалан ишцоз, иҥасуаз аҥша иблақәа шинархьуаз, иҥсыҥ лагаҥагара шуадаҥхоз. Аиеи нас, ҥыла уаныҥуеи уи кәарны уанартҥысуеи еиҥшума!

Аквартал антәамҥанза даннеи, уи еиҥах ишимчыз аҥәра даханы, аарлахәа иааникылеит. Чик ааҥсарак хаакәакәараза инырит. «Шыҥа иазхоит», – даахәыцит Чик. Аҥы ирхынхәын, иара аныкәашәала аҥнынза днеит. Уа аҥы ааникылеит, аҥәра ауижьит, нас ишьапкәа аҥышькылқәа иркылхны дҥеижәҥит. Данҥеижәҥа, инырит дақәгәыҥратә еиҥш адҥыл шыҥәҥәаз, уаанзеиҥш акәымкәа, уи ақәныкәара хаарак аҥан.

Шыҥа ашҥа иҥанхоз иҥызцәа аҥы иақәыртәатәын. Урҥ зегь раҥхьа Оник дҥеижәиҥцеит, амала, игәиҥаниҥцеит аҥы уцхар калоит хәа, аха иеихәеит аҥәра ркьаҥы ишизикуа, ахы азаамырхәыртә ишыкаитцо. Оник ишицәаҥаз еиҥш, дласза иаразнак дҥеижәлеит, Чик уи ималаныкәала дивагыланы иҥынеихеит.

– Оник, уанкаха усамхашьуеит! – ишьклаҥиҥит иаб, аҥәраз Беиа, асоф аҥы аус зуаз, уантә амҥаду еилыкка избоз.

(Иацу ыкоун)

Анатоли Лагмаа

***

Сыцгэы аҕазэзэон иаакэымтцзакэа,
Иаҕахушэа ицарц сасра!..
Алымха сырцэиит, сымхэыцзакэа,
Устэҕыа зыҕастцеи сара?!

Ахэынапқэа алағэра хтаркит,
Иара акгы амбошэа итэоуп!..
Дара акакани арасеи еимаркит,
Арахь изтэытцэҕыоу сара соуп!..

Аиаша ыҕамзаап, цымхеит, баба,
Са акраҕастдоит, исырчоит!
Амшқэа шеилнахуаз сыцгэаба,
Ахэынап исымаз зегы рфоит!..

Цэгыа хаишыцылатцэҕеит хаидхалан,
Сынтампшыр амуатцэҕыа алакта...
Алағэра сзықэтэом сара схалан,
Иаргы исзатэашьом уажэшьта!..

***

Зынза исыздыруам сара сзырчча,
Уцааит хэа исыҕатцазом ҕак...
Шаҕа ухэыцузеи, уара ачынча,
Арахь убызшэала иухэахуеит шэак!..

Уа иуцзырҕызуада ҕеа чынчак,
Ааигэа абардраҕ абжыы гауеит...
Шэашэа сгэы зегы нахэынчан,
Сзышьтазгы сшаштны сзырфоеит...

Ашэак аацэырызгеит санзышэпырымт,
Иагэаилагылеит уа схэы-сжыы...
Аха исыцызхэоз уаф данцэырымт,
Наҕ исыхэлэшэеит сыбжыы...

***

— **У**аххэап, унахагылеит азы шыцээз уара,
Иухэои, уи ашэымтаз?!

— Ахэыцрагы сҭахзам, мшыннырцэ иҕоу хҕбынцьюаа
Рыџныҕа ихынхэындаз!..

— Иаххэап, ихынхэит, азэгы днымхакэа уаҕа,
Нас иутахи иубарц?!

— Еилатэар сҭахуп аҕхныгеицш араҕа,
Ирхэааит рбызшэа ирхэац!..

— Иаххэап, иҕалеит Аҕсны аҕсшэа аҕшэыман,
Уахьнеилак ирхэоит!

— Уинахыс уаха хэатэыхэа акагы сымам,
Убриак сызхоит!..

***

Схы ныластдар сыхчы,
Цхыз избоит Аҕсны хэычы!..

Хыхь ашьхақэа, цаҕа амшын,
Амра хааза ирхашын...

Хэыцқэак ахэарақэа аарцон,
Ранацэа ирыхьзаны ирцэон!..

Аштаҕынтэ ҕнатуан абат,
Аҕшэма иаалмырханда акьат!..

Агэы иаламзазаап арт,
Ххы жэгеит ахэеит аҕэарт!..

Са сзоуп шэарт зеггы шэзиуа,
Лхэеит аҕакэажэ ддэитцэиуа...

Лакгы аҕыхэа аршэшэоит,
Ғахракгы амоур хэа ишэоит!..

Ахэаса цшзаҕэаҕэараза ишэтит,
Ҙацатас уи аҕы хнатит!..

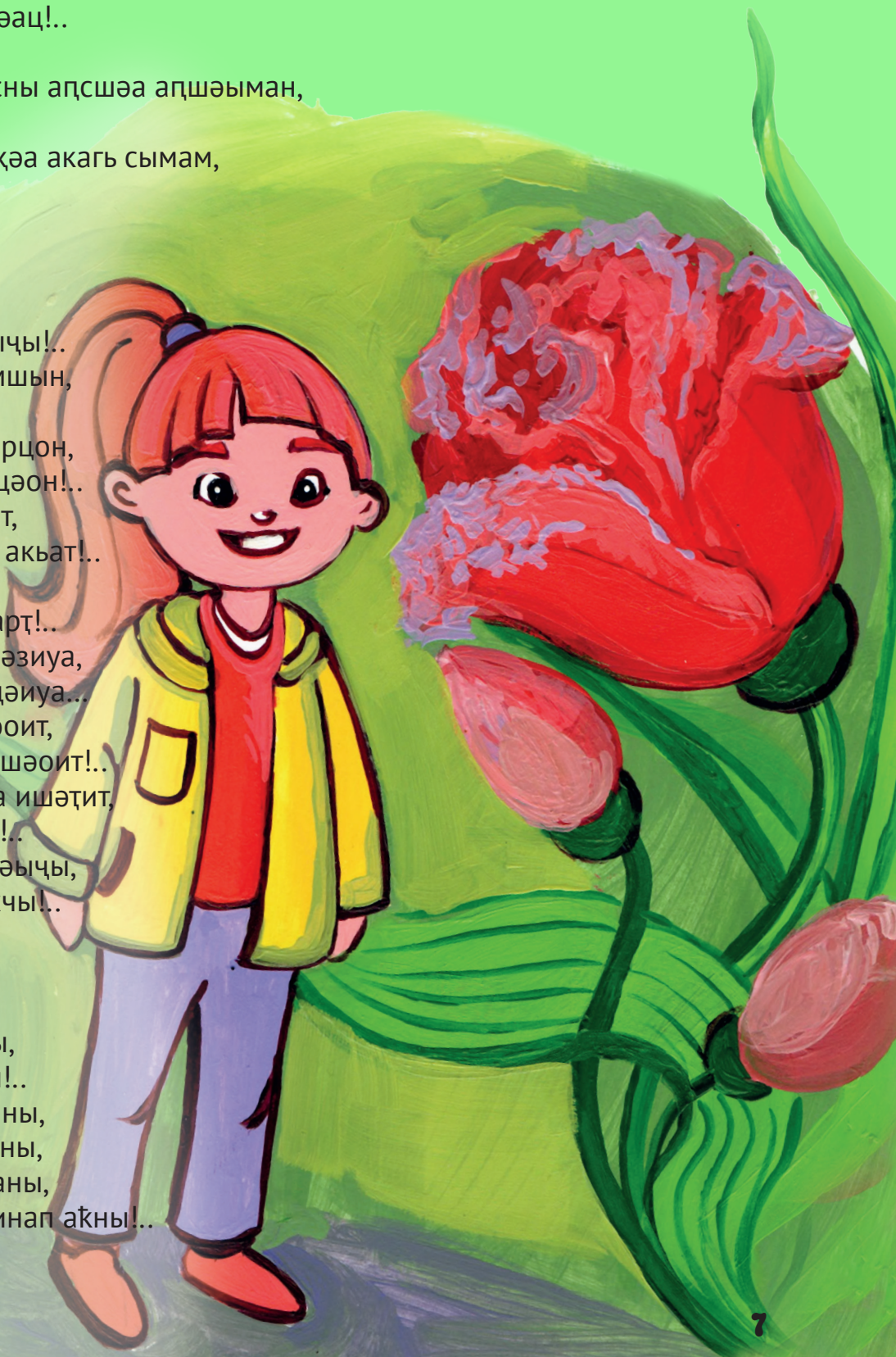
Ах, ушцацшзоу, Аҕсны хэычы,
Усыхьчоит уататдан сыхчы!..

***

Ахахэ хьшэашэа аханы,
Ашэт шэтит иагэаҕханы!..

Ахэычы ианиба дшанханы,
Уахь дандэықэла деиханы,

Аҕшқа дкахар хэа ишэаны,
Иҕшэаны ианшэалеит инап аҕны!..

Маиа Амзба

Ауабыцэгъа

Дыкан уафыцэгъак. Уи икәшамыкәша иказ акгы пату ақәйтцомызт, азэгъы бзиа дибомызт.

‘Енак абри Ауафыцэгъа амѡа даныланы дышнеиуаз, иахаит гъатцэыгъатцэбжьык:
– Ауафы! Ауафы! Усыцхраа!

Ауафыцэгъа даангыланы днацшы-аацшызар, абар илацш нақәшәеит фыц ииз тциаа хәычык. Ациаа хәычы ус ахәеит: «Икалозар, исықәжью ахахә унах, испырха-гоуп, исызнархауам!»

– Уара узустада? – дцааит Ауафыцэгъа.

– Сара сшәыруп.

– Ашәыр! Улахаума? – дааччеит Ауафыцэгъа. Уи ашәырқәа алаха реиғыишьон азы.

– Мап, сара слаҳазам, сара схауп, – ахәеит ациаа, - унах ахахә!

Сара исызхар сытцла духоит, ашәыргы сфалоит. Зны абри амѡала ушцо уаацсар, сышәшьырафы уцсы ушьар калоит, амла уакыр, сха фыхны иуфар калоит.

– Ахахәқәа сырнахо, сара уара уматцуѡы соума! – дгәааит ациаа иахәаз згәамцхаз ма иззеилымкааз Ауафыцэгъа, нас шыапыла ациаа хәычы икәакәан, имѡа инацитцеит.

Ус дышнеиуаз ибеит ашышкамсқәа рынхарта, даргы еилаѡеиласуа, аацсара рымамкәа, рыѡны аргылара иафын.

– Избан шәара абра агәам зеизыжәгаз? – дрықәыхәхәеит ашышкамсқәа Ауафыцэгъа.

– Ари гәамзам, ухацкы, ари хара хәѡноуп! – рхәеит игәыткыа-цсыткыаха ашышкамсқәа.

Ауафыцэгъа ақырқырхәа дааччан, нас шыапыла ашышкамсқәа рынхарта зегъы иркыацын, игәы дтаччо имѡа иацитцеит. Ус дышнеиуаз длыхъзеит зықәрахь инеихъаз такәажәык. Лара ергъхәа акәын дышныкәоз. Атакәажә калацкәыр хәычык лкын.

– Еи, атакәажә! Итои ибку акалацкәыр? – длықәыхәхәеит атакәажә Ауафыцэгъа.

– Ачахаржәқәа, дара макъана ицхоуп, иф! – лхәеит атакәажә дхааза.

Ауафыцэгъа атакәажә дналымпытцасын акалацкәыр аалымпытцжәаны, ес ихахынахо дцеит!

Аха атакәажә ибашоу такәажәымызт, лара анашана змаз азәы лакәын, уи Ауафыцэгъа издыруамызт. Атакәажә лынашана илнарбахъан уи икаитцахъаз ацэгъарақәа зегъы.

– Ацстәы гәыраз еиха еиғыуп ауафы баацс иааста, лгәы интылхәаан, Ауафыцэгъа ус наишьталхәеит: «Иахъа инаркны уцабаала уча ааурыхлааит, ауаа реидара ныкәугалааит!».

Ауафыцэгъа иаразнак дѣаданы даакалеит.

Аѣада абри аѣны инаркны даара аѣбаба абон, ауаа реидара ишатѣаз иатѣан. Аха Ауафыцэгъа имаѣ алишѣа бааѣс азкамыжыит, зны-зынла аѣгыра бѣиа иабоит, ианыѣѣауагы ыѣоуп. Зегъы иреиѣѣоу абжѣоуп, ахѣаара ианалаго иѣѣѣауашѣа абжыы уаѣауеит, аха зны-зынла иѣкалап иара «шѣсыѣѣхраа» ахѣозаргыы, аха иахъанзагыы аѣада шеадоу иѣоуп.

Сыцгәы

Цгәык сымоуп,
Иахъзуп Циса.
Ацыхәа бабоуп, еикәатцәоуп,
Абҕа шкәакәоуп, ицшззоуп.

Алымхәкәа кәырза,
Бжык рашәом ицарза.
Ашәарыцара бзиа иабоит,
Ахәынацкәа даара иацәшәоит!

*Диана Сухарева,
И. А. Когониа ихъз зху
Кәтолтәи абжьаратә школ аҕафы*

Анацәа раацын

Сыблакәа хыстит, аацынра ааит,
Ацаракәа рашәа хааза исахаит.
Иҕоуп сдунеи афы абжыы хаакәа зхоу,
Иҕоуп ицшзоу, ицшқоу, ицқьоу...

Сан, ашәтыц еипш ицшзоу, ицшьоу,
Сан, згәы ҕалалу, ицқьоу!
Сухәоит Анацәа, шәышықәса сан,
Ақәра ду битарц, быказарц сан!

Сан, згәы татоу, згәы былуа,
Бышара хзы згәы еисуа.
Бхагмыз хан, былапш хаа ххыз,
Хазкәыло амҕа бныхәапхызыла ицәыз!

*Сабина Зарақәа,
С. Басариа ихъз зху Очамчыратәи
абжьаратә школ-интернат аҕафы*

Сыцсадгьыл

Сыцсадгьыл, сыцсадгьыл,
Сыцсадгьыл цшза, Ацсынра
О, бзиа ишцазбо,
Ушьха, умшын ацшахәа,
Узиас црысқәа сызбом сызхара!

Абракоуп сахьиз,
Аброуп иахьсызхауа,
Абракоуп ацстазаара,
Абжыы ахьсахауа.

Бзиа ушцазбо,
Сыцсадгьыл, Ацсынра!
Ушәты! Укакачла!
Есшар, сгәазхара!

*София Қышьмариа,
Л. Б. Лабахәуа ихъз зху
Рекатәи абжьаратә школ аҕафы*

Зыцсадгьыл иазтаз ацара

Амшын схыцшылеит сгәы цшааны,
Исахауеит уажә агәынқрбжыы...

Сыбла ихгылеит ахәыцкәа,
Дырмит Ду иашьцәа, итаацәа.
Дара гәырфон иахьхыз амшын,
Рыцсадгьыл цәыуо ирзыцшын.

Абарт зеггы дрылымци иара,
Зыцсадгьыл иазтаз ацара,
Рацхәаза ацсышәала ашәкәы зоыз,
Зыцсадгьыл ахь ахынхәра згәағьыз!

Иажә уасиатуп, хә хзыхәа есшар!
Ацсуа дацсыуам ацшәа имхәар!
Инапы ицыцыз кырза ирацәоуп,
Иззикуазгьы ижәлари ицсадгьыли роуп.

Иреиамтақәа хәра хзы ибакоуп,
Зыхыз атоурых ианхалаз азә иоуп!

*Сабина Барганцья,
Қь. Хә. Агрба ихъз зху
Цьырхәатәи абжьаратә школ аҕафы*

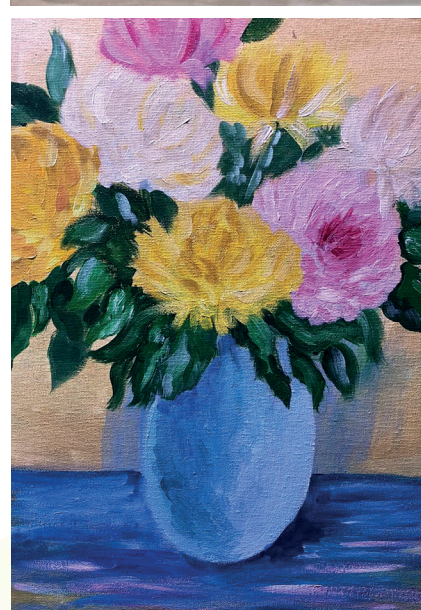
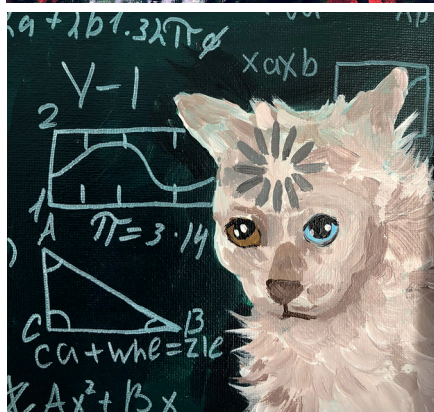
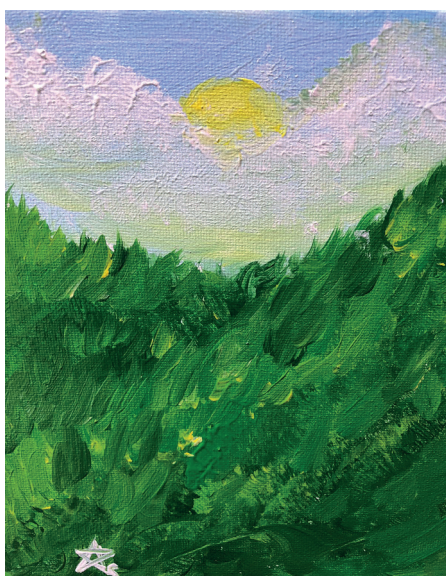
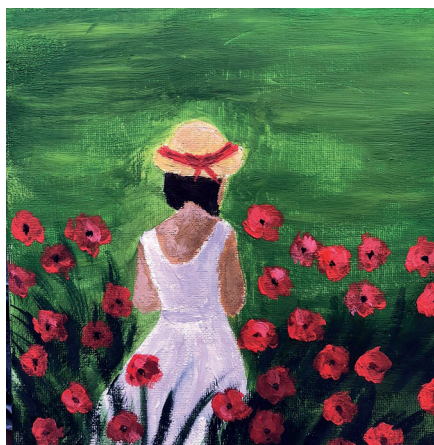
Садиба
Адлейба

Аконкурс иалахәу!
Мышьтабзиала!

Садиба Адлейба Ақәатәи абжъаратә школ №4 ақны атара лтәит,
7-тәи акласс ағы дтәоуп.

Ахәычтәи журнал ақәша «Апра» рақхъазакәны ишәыднагаләит
абра иану шәыгала ифычәу Садиба лтәыымтәқәа. Илзеиғхәшәп
лақхъақа аҗеиңш лаша!

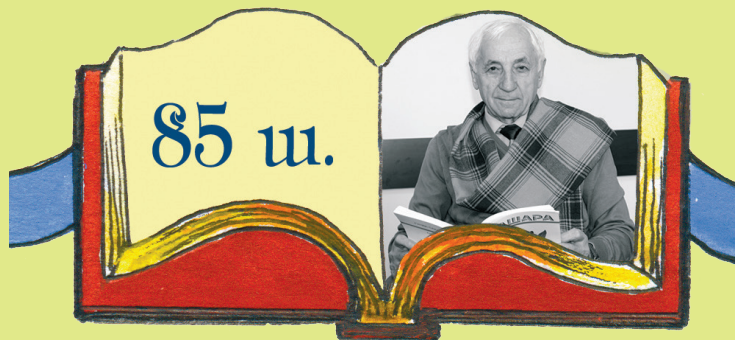

Алақхъара

Хәтыр зқәу хәлхәақәа хәычқәа! Ажурнал «Амцабз» шәара шәзы еиҗнакаауеит
аиндатлара. Иреиғу аҗәеинраала, аҗәабжъ, алакә, асахъа, аиумор рыла аисара. Иалкаахаз
ахамтә ссирқәа рзыңшуп. Иара убас, аиааира згаз афымтәқәа хрубрика «Апра» ағы икыыңхәоит.
Аиндатлара алаҗәит март 1 инаркны ноиабр 30-нза.

Хәтырла «Амцабз» аредакция аусзуақәа.

Хәшәзыңшуп.

Цыума Ахаба

АКЫРПЫЖӘИ

АМКӘЫБЕИ

(Ажәабжь-лакә)

Енак Акырпыжәи Амкәыбеи ахьяайдгылаз, Ауафы изыхәан уареи сареи хауа ихәартыу хәа ажәеи-ажәеи шеихырхәаалауаз, иааимакны рыгәкәа нибархеит. Аисра акнынзацәкәа инеибацеит.

– Уареи сареи уафы хазлеидикыларызеи, сара иаха схаауп, Ауафгы еиха сеи-гәишьоит! – фаанацит Акырпыжә.

– Ных, уабаказ рхәааит! Уара утазза ацслымзра улажьуп, сара ахауа цкәа аалбаадауа, амра ца аасыкәыпхауа сахьыбзазауа, стыц мацара уахәацшынгыи абас ахәара злаугәагьуазеи, пхамшьазак уакәзаап акәымзар! – иаакәгылт амитә кәцауа Амкәыба.

Ускантәи аамтазы Амкәыбагыи дурала Акырпыжә иакарахауан, уажә еипшгыи игәааза акәымкәа, аонуцка ттәааны, ауаагыи ирфауа икан.

Рыбжьы цәгәхеит. Арака дара рнаосгыи иаднагалакәеит Ацыркәа, Анаша, Ашьынка, Акаб, Ацымшьы, Ацыца, Ацыш убас егыртгыи, цәа рымамкәа.

– О, уара, ус шәымун, ус ззеибауша шәакәым! Ишәатәам кәшәымтан, дад, ишәатәам! – рхәеит Ацыркәеи Анашеи. Акабгыи нарабжьашәа ауит, ишадыруз ала, аха акы рмыхәеит. Ианырзеикәымкза, Акаби Ашьынкеи ныкәлан Ауафы ифь ицан, ирулакгыи дааргеит.

– Шәагахама уара, ишәыхьзеи? Иарбану еимашәкуа? Шәара абзамыкәкәа, сара соуп шәлазтаз, сара соуп шәазрыхуа, шәыстахымындаз абриакара ацәбаа шәыдызбалауазма, шәара агазакәа! – ихәан, Ауафы арт рыкажара далагеит.

– Уи акәым хара еимахкуа, – ахәеит Акырпыжә, – хара хаиуа иаха уара иузеигьу, еиха ихәицәаушьо аадырыц хтахуп!

– Ааи, ааи, хара хайуа иаха еиҕаушьо аадырырц хтахуп! – иаузомызт Амкэыба ахькнаҳаз.

Ишҕеиурыз Ауаҕы? Амкэыба алихыр – Акырпыжэ гэауан, Акырпыжэ алихыр – Амкэыба гэауан, иара Акырпыжэҕы итахын, Амкэыбаҕы итахын!

– Зны шэаазырҕы! Иааура жэдыруоу, уажэы зназы шэааинаала, шэеимаққэа наҕ шэыркэатц аамтала! Сара ҕаҕраҕагалан саауеит, убасқан шэеиха ихааны иҕалауа сахэаҕшып, иара убри иаҕьалысхып! – даа-рабжьеит Ауаҕы.

Амкэыбеи Акырпыжэи ааипххэыцын, ари иақэшаҳатхеит. Ауаҕы урт ршьапқэа нышэқэак аарыдыхэҳэаланы, рыгэқэа аақатцаны, днықэлан иҕныҕа дцеит.

Амкэыбеи Акырпыжэи мшызха ирызхауан, есымшааира рцэа-ржыы ттэауан.

– Ус, ҕаҕраҕагалара ааигэахо иалагеит. Амкэыба, кэалкэало арамахэ аҕны иахькнаҳаз аҕнытэ есышьыжь Акырпыжэ иахэаҕшуан: иахатэи атцх иалыршаны акыр иазхуашь абри Акырпыжэ хэа. Акырпыжэҕы, адгьыл иачахызшэа, ацэа иҕыцхаауа, есааира аҕсылахара иаҕын.

Амкэыба убри еипш анаба, даараза иамхацэҕахеит. – Иауауеи! – ахэеит иара. – Ауаҕы данааилак, хымҕада Акырпыжэ алимхырц ауам, акы азызбатэуп уажэнатэ!

Ауаҕы даараны даныҕаз аҕны ашьжьымтан, Амкэыба ахькнаҳаз абыҕқэа ахы аарылнархэҳэан:

– Уа, Акырпыжэ, Акырпыжэ арахь уааҕшишь, арахь! – ахэан, ҕаанаҕит.

Акырпыжә агәыла абжыы алымҗа ианаатас, амгәацәа инықәхәазашәа аеаархәны цақантә Амкәыба инатцапшит.

– Уара, Акырпыжә, – ахәеит Амкәыба, – Ауафгы дызхаргәакрызеи, уааи, иара дааианза, хара ххала еилхаргап ихәиғьхаз!

– Ибзиоуп, аха еилыргашьас икаҳтдарызеи, умхәои?

– Еилыргашьас икаҳтдарызеи умбои, хнеины абри азиа ханхыкәгылап (нактәирахьшәа, дара раандан азиа иатцәкакараза итажьын), уареи сареи хәиҗа еихәу, зыгага иаҗа идуны азиа ианыпшуа, убри деиғьзааит, Ауафы данааилакгы хәиқәышахәтханы иаххәап абри иоуп еиғьхаз хәа. Уақәшахәтума?

Акырпыжә, ахы нышьтыхшәа, даеазныкгы Амкәыба инатцапшын:

– Ибзиоуп, сақәшахәтуп, улбаа! – ахәеит.

Амкәыба аракәакәа акы мазала арамахә иаакәнаршан, ашьшьыхәа цақа инылбааит. Акырпыжәгы ахьхыз инхытын, рнапкәа еибаркны, итәраафәраауа азиа шыказ рфьорхеит. Дук мырцыкәа инеины азиа инхыкәгылан.

– Уцши, уцши! – ахәан, нышәхәарпк аашьтыхны азиа иналанажыит Амкәыба. Азиа агәы-саркыа аатцыстысын, агагакәа гарыгаеауа, реилыргара уадафны иаакәлеит, Акырпыжә заапшылеит, еиҗазаапшылеит, аха егызеилмыргеит. Цкыа сахәапшып хәа ахықә ашқа ианынаскыа, Амкәыба нагәтасын, Акырпыжә азиа иналанажыит. Иара аахьахәын, аракәа рхәуа, амахә аеынахьнархалан, икәалкәалауа дырфегьых аеынкнанахәит.

Иара убри аминут азы даакылсит Ауафы. Амкәыба кәалкәалауа хыхь икнахәуп, Акырпыжә ибом. Днапшит, даапшит, аха икам.

– Мшәан, Акырпыжә збазомеи, иабациеи? – ихы дфәоханы Амкәыба дазцааит иара.

– Иахьа аашазар саргы избазом, иахьца хәа ак сыздыруам! – ахәан мап акзеит Амкәыба.

Акырпыжәбығькәа неилых-ааилыхуа Акырпыжәи Амкәыбеи рышьта дынхылан, азиа дынхыкәгылт Ауафы. Уинахыс ихынхәны хәа рышьта имбазеит. Иапхьа азиа дынҗапшызар – Акырпыжә еизкыа азиа атан итажьын. Али-пци рыбжьара дынҗапалан, хзааркәрыла аакаитан, азы атантә Акырпыжә еимлагәа икны иаатигеит, азыпсы ахыкәкәа.

Иаразнакгы иааилыргеит икалаз зегьы. Дааразагы дгәааит иара.

– Зфыза ихәшьадхәара иалалаз, уара, агәатцәеиграбаажә, убра укынсырфәалап сара сеибгазар! – ихәан, Акырпыжә аашьтыхын, ифныка иманы дцеит Ауафы.

Амкәыба алзынракгы ақәабаа-сабаа аасуа, иара убра иахькнахаз агәырфәа иарфәеит, хаарас иалаз зегьы налкәкәа ицеит, ацәеи абафци еикәыршаны иаакәхеит.

Иара убри инаркынгы Амкәыба афнуцқа гәафәза, уафпсы ифәахьы иааизнамгазауа, иашаза иаанхеит.

ГРУФФАЛО

Хынап хэычык бнак афы аимдара ишафыз,
Цыхэабаба апылеит, даараза имлашыыз.
– Уаала са сахь хэычыча, стыфрагы усырбап,
Уареи сареи шыжьхьала хатхафып, акрахфап.
– Саҕамыз, сахэшьаду! – Хэына хэыч чыжьчыжыт,
Саауеит хэа уажэйтэҕыа Груффало аансыжыт.
– Дабатэи уи Груффало?! – Хэына хэыч, сцаауеит?
– Уи агыгшэыг баапс ссызами, хайыызцэеижытеи кыр цуеит.
– Уи иамоу ахапыцкэа, хаҕоу-саҕоу имбац,
Уи иамоу ашьапхыцкэа, ирыцэцахьо дҕамлац.
Фнык табоит асаса, хапыц ссала итэуп,
– Шэабеикэшэои нас?
– Абан, абни ахэафы исзыпшуп.
Уи абгахэыцкэа даара бзиа иабоит,
Аҕэландыр инадкылан, ҕылп, илбаанадоит.
– Аҕэландыр иадкылану?! Аоныҕа сыццакуеит.
Абзеираз Хэынапына! – ахэан, апысыжэ агеит.
– Газажэ уи Цыхэабаба, иаздырзом акагы,
Сара исхэыцит Груффало, уи иҕам зынзагы.
Хэынап хэычык бнак афы аимдара ишафыз,
Уи Тыфарфарк апылеит, даараза имлашыыз.
– Уаала, хапрып хэычыча, цла гэафак хайцатэап,

Шыыбжьхьа сырхиет уа узыхэа, утхацъып, акруфап.
– Мап, нанду Атырарар, –Хэына хэыч цыжьчыжът,
–Какал еицахкырц Груффало абнафы иаансыжът.
–Дабатэи уи Груффало?! – Хэына хэыч, сцаауеит?
Уи агыгшэыг баацс ссозами, хайфызцэеижьтэи кыр цуеит.
Ашыап дукэа гэашьақэоуп, шыапхыцла еибаркуп,
Аңында акантатцыраф – ашхам баацс тэахуп!
– Шэабеикэшэои, нас иарей уарей?
– Азыхь хэыч афы, абан, сыццакуеит ишубо, сымға уахь иган.
–Ных исгэаламшэахи, атқэа бзиа иабоит,
Цыш мацара еицаңыны, ақьяф танатойт!
– Еицаңыны цышла ухэама? – даара сыццакуеит.
–Абзеираз Хэынаңына! – ахэан, аңсыжэ агеит.
– Агазжэ Атырарар, иаздырзом акагы,
Сара дысхэыцит Груффало, уи икам зынзагы.
Хэынаң хэычык бнак афы аймдара ишафыз,
Иаңылеит Маңына, даараза имлашыыз.
– Сыш-шка хцап хэычыца, стата, сыфны убап,
Уарей сарей хайфызцэаз, хатхацъып, уаххьа хфап!
– Ахкэажэ пшза Маңына, сағамыз! – иаачыжьчыжът,
– Уаххьа еицахфарц Груффало абнафы иаансыжът.
– Иш-шңаа, иш-шңаа, Груффало! – дызустада сцаауеит,
– У-у-уи агыгшэыг баацс ссозами, хайфызцэеижьтэи кыр цуеит.
Ибылбылуа аблақэа, маахыршэа еикэатцэоуп,
Абызгэыркэа – ахэаццышэ, изхысыз деихытэтцэоуп.
– Уи, иаба, шэабеикэшэои, нас?
– Азтачафы абан,
Шыыжьаахыс иубома, сымға уахь иган.
– Хай, исгэаламшэахи, еигъуп сыццакыр!
Бзиа иабоит уи аматқэа, ацха, ачафыр.
– Ачафыр ухэама? – сцароуп, сыццакуеит.
Абзеираз Хэынаңына! – ишзахэоз аңсы агеит.
– Хы, газажэ Маңына, иаздырзом акагы,
Итабуп Груффало, сара усхэыцт уаргы.
– Хай, закэытэ гыгшэыг бааңсу, арака иаанагаз?!
Ахаңыц дукэа ирыташэаз, асаса ду иахэаз!
Ашыапажэқэа гэашьоуп, шыапхыцла еибаркуп,
Аңында акантатцыраф – ашхам баацс тэахуп.
Ибылбылуеит аблақэа, маахырцас еикэатцэоуп,
Агыгцэа зегь хэаццышэа, изхысыз деихытэтцэоуп.
Уағоу-сағоу иңылаша, хағоу-сағоу дзыниаз,
Уи агыгшэыг иафыташэаз, асаса ду иахэаз!
– Хай, закэызеи, нана, уи Груффалоуп избоит!
Исыфойт. Исыцхару? Бсыцхраа, сбыхэойт, сшэойт!
– Афатэ, – фенатит Груффало, – ахала уфахыи ицоит.
Абыста хьшэашэа унакэыстцар, даараза ухаахойт.
– Абыста хьшэашэа сақэутцар?! – Сара зынза схэычуп,

Хэынаң хэычы Хэына, ачыжьра иафуп.
– Са соуп амыршэага, зеггы-зегь зыцшэо!
Хагоу-сагоу иңылаша, дрыцхауп исфашэо.
Усаңыс уажэытцэҕыа, иусырбап лассы,
Ишыоуа агыгшэыгқэа, исцэыргарц рыңсы,
– Иауазеи, ҳо-ҳо-ҳо, иауазар аңхыа угыл!
Сушьталоит ашьшьыхэа, ушьтақэа сырхыл!
Абар, абар урт ыңыца ицоит, ицоит бнала,
Ицоит имыццақзақэа, иҕало шэыңшла!
Ашшы ахгеит азкычра, сишь, дарбану инаңшит,
– Аа, уи здырт, Мағына ауп! – Хэына хэыч фнаңит.
– Салам, салам, угэһаазгеит, усымбеижьтеи кыр цуан,
Мағына шэаны, нана хэа артэаа аатнарған,
Инхэытцапкеит ақдыжэра, атыхэа ду наҕыан.
– Нас, иахухэаауеи? – Хэына хэыч цаауеит,
– Аума сыбла иамбеи! – агыгшэыг ахы артдысуеит.
Абар, урт ылсуеит абна, еишьталаны ицоит,
Атцламахэқэа ирылыооңы цэара бжыцэҕыак гоит.
– Аа, уи Тыфарфаруп, – Хэына фнаңит,
– Кыр цуеит нанду бсымбеижьтеи, даара сбызгэыкит.
Итэааит убас Атыфарфар,
– Шэсыцхраа абааңсы!
Италан атцла гэаоа, еиқэнархеит аңсы.
– Нас, иахухэаауеи? – Хэына хэыч цаауеит.
– Цыашыахэытцэҕыоуп избо, агыгшэыг ахы артдысуеит.
Абар, ицоит еишьталаны, бнала ицоит, ицоит,
Ус иңшызар, ассир, цыхэак аеазоит.
– Хаи, уи Цыхэабабоуп, – Хэына абжыы ааргеит,
– Сахэшьаду, баала сасра, агэырфа сагеит.
Ихэхэазаап Цыхэабаба, – Шэсыцхраа, сеиқэшэырха!
Ишзахэоз аңсы аман, атыфара иаст хаха.
– Нас, иубама иҕоу? – Хэына абжыы ааргеит,
– Абнафы агыгшэыг бааңс са сшакэыз усырбеит.
Аха, ишубо даара, даара сымлашьуеит,
Груффало хаа, Груффало каканла усыртэуеит!
– Аоңудҕа зегь каканла? – уи пхыз бааңсуп, о мап!
Ишзахэоз агыгшэыг бааңс, ибналт –
Иахзыңшаар хбап.
Хэынаң хэыч Хэына, ахыңаф аңсы шыо,
Арасацқэа афоит, ахала ахы цыашыо.

Еиңалгеит Сақаниа Гунда

ШЫШЫШ НАНИ

Музыкальный фрагмент с нотами и текстом:

Сы - пшқа хәы - чы уа - ра уо - уп, сың - қын са - сраз -

4
кы. У - цәа тын - чыз уа на - ни, соул - шәыл ахь - зыр -

8
кы. У - цәа тын - чыз уа - на - ни, соул - шәыл ахь - зыр -

12
кы. Шышыш на - ни уа на - ни, у - цәа сы - пшқа

Сыеца шаша уара уоуп,
Шәтышуп уцәарта.
Цыси хәыхәи шәахәалап,
Уахыцаоу уара.
Цыси хәыхәи шәахәалап,
Уахыцаоу уара.
Нартаа иуртеит адоуха,
Уецәахә лашап.
Сымаалық хәыч Анцәахша,
Уцәар иузхап!
Сымаалық хәыч Анцәахша,
Уцәар иузхап!

Амуз. Н. Чанба

Ажә. Г. Сақаниапха, Гә. Кәыҕниапха

Музыкальный фрагмент с нотами и текстом:

уа на - ни, шышыш на - ни уа на - ни, у - цәа сы - пшқа

20
уа на - ни.

МАЙ 9

ВІСМЬ РАДУ АМШІ

Афото С. Коротков

Илашазааит ахәычра
адунеш!

АМЦАБЗ

№ 3, 2024 ш.

Аредактор хада Г. Сақаниацха

Аредакциатә еилазаара:
С. Сазба (аредактор хада лхатыпуао,
атакыцхыкәу амазаныкәгао),
А. Гогәуа, Гә. Кәыпниацха,
В. Цәыцьба (асахь. редактор),
Н. Кәарчиацха (акәша аредактор)
Компиутерла еикәлыршәеит С. Барцццха,
акыпхьоы Т. Ахашцха.
Ажурнал сахьала еикәиршәеит
В. Цәыцьба

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.
Выходит один раз в 2 месяца.
Адрес редакции: 384900, г. Сухум.
ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52
Отпечатано РУП «Дом печати».
г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акыпхьыртахь ирытоуп:

Афформат 60/84 1/8.
Аофсет кыпхь хкы 1, 86 кь.бгьыц.
Атираж 3 400
Аґатцацка
Икыпхьуп «Акыпхь Аоны» акны.

Аредакция атызтыц: 384900. Акәа ак.,
Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Итыцуеит 1957 ш., лапара (май) мза аахыс